

Womhaj Bóh!

Czísło 52.
25. dez.

Lětnik 2.
1892.

Szerbiske njedzelske kopjenka.

Wudawaju so kóždy sobotu w Šsmolerjez knihicizšczerne w Budyschinje a šu tam dostacž ja šchtwórtlětnu pšchedplatu 40 np.

Gody.

Tať je Bóh tón šwět lubował, so wón šwojeho jenicžkeho narodzeneho šyna dať je, to je, lubi pšcheczěsjo, našče šhromadne džatomne, radošne, hodowne wuśnacze. Wšchitke zyrkwje, wšchitke přėdowanja, a daj to Bóh, tež wšchitke wutrobny dadža dženz najnutrnišči džak sa pšchewulki škutk Boži šaklinczeč. Haj, pšchewulki wón je sa našče myšlenje a šrosymjenje. Šchtož žane wucho njeje šklyšalo, šchtož žane wofo njeje widžalo, šchtož žadyn ert wupo- wjedacž njemóže, to je Bóh pšchihotował tym, kiž jeho lubuja! Š prawom praji jedyn přėdať, so je wšchitko našče přėdowanje, šhwalenje a džakowanje tať šhude pornjo njewurjekliwemu škutkej, so njeby najradšcho nicžo wo tym přėdował, ale jeno š wošadu poškluchať na štaru šwjatnu jandželsku powjeseč a š njej špėwał a šo wješeliť. Lubošcž Boža, kotraž teho šyna sa wumóžniťa do našcheho hřešch- neho hubjenštwu dele pošla, je njewurjekliwa:

Hdnyž tutón džiw ja pošnacž chzu,
Duch wotmjelkne mi š bojoscžu,
So modlo praji czišche šej:
Luboscže žana mjesa nješ.

Tola dajče nam po šłowach šwjateho Pawola špytacž wumėricž tole wulke potajništwu: Bóh je šo šjewiť w cžele. W lišče na Efėsiťch 3, 18. 19 praji šwjatny Pawol tak: „so byšcže šapschijecž móhli se wšchėmi šwjatny, kotra je ta šchėrofošcž a dolhošcž a wyšokofscž

a hlubokofscž, tež pošnali Šhryštušowu luboscž, kotraž wšchať wšchitke pošnacze pšchetrjechi“. Šak wulke njebjeka šu se šwojimi blyšchczatny hwešdami, to budže nam haťle potom jaťne, hdnyž šo kaž hwešdnywobhladowarjo na to damy, je wumėricž. Šak wulka je Boža luboscž, kotraž je nam šyna pošla, budžemy haťle potom šapschijecž, hdnyž to runje pšchepytujemy. Wšchetož wjetšcha a pšchezo wjetšcha budže šo nam šdacž, doniž wšchitke pošnacze njepšchetrjechi. Šak šchėroka je tale luboscž? Šak šchėroka, so žyly šwět wopšchija. Wona šo wšchemu ludu doštanje, wšchitkim narodam a ludam, wšchitkim šchtantam a powoľanjam. Wyšozny a nišzy, šhudži a bohaczi, mudri a njemudri, mužojo, žony, džėczi, blišzy a dalozy, wšchitzy, kiž šu, kaž šu byli, kiž budža, šu wobšamknjeni do tuteje luboscže. Wopomń to, luba šchėscžijanska dušcha a wulń se šwjatny Pawoľom šhwalicž: wona pšchetrjechi wšchitko pošnacze. Šak dolha je tale luboscž? Šak dolha, šo do přėdka a do šady do wėcznošcže došaha. Wo džėczatku w žłobiku špėwamy: Šo wėczne šwėtko šhadža tam, a wo šchizo- wanyh šhwalimy: wón je wėczne wumóženje namakať. Wona nihdy njepšchėstanje, hdnyž šo wšchitke cžłowške kubla šhubja, wostanje horka najwyschšche kublo do wėcznošcže, našče nješachodne a nješhubjene herbštwu. Žana njedžatom- nošcž, žadyn hřeč, žana njewobštajnošcž cžłowškeho naroda njemóža ja wuhaknyč. Wopomń to, wobhnadžemy cžło- wjecže a njepšchėstań woľacž: wona pšchetrjechi wšchitko pošnacze.

Šak hluboka je tale luboscž? Čhzeš-li to šapschijecž, dha pohladaj horje a dele; horje, hdzež šyn Boži pola

wonkach wětšiš se šněhom mjetašče, powjedacž wo lubym Božim džěšču.

Gody tu sažo běchu. Jurij běšče rjany hodowny šchtom wobstarat. Marka Turjej pschihadowašče, tak wón šchtom hotowašče a tak wón wschitke rjane wězi na šchtom powěščešče. Šdnž wón šwoje džěto w khězi czinjše, Schofczina nimo pschindže a khwatašče horje do knjesa Wiczasoweho wobhdenja. Wona bě wuczerjoma mandželsta, kotryž bě knjesa Wiczasowy najlěpschi pscheczjel; jeiny šynk Marczin bě towařsch Wiczasz Marki, wonej běšchtej kóždy džen hromadže hrajoj. Schofczina běšče Turja š frókta postrowišchi nimo khwatała, duž Jurij š hlouwu wije a pschi šebi praji: Mi je, kaž by šo njewjedro hromadže czahnyło, pschetož knjes Wiczasz a wschitzy, kotsiž šu jemu dobri, hlouwu powščeja. Jurij donješe hodowny šchtom do dobreje ištwy a tam šatepi. Wón džě mješče wschitko šam wobstaracž, wón to tež móžesche, dofelž wjedžesche, tak ma to jeho knjes rad. Wón chyzsche wschitko hotowe měz, hdyž knjes Wiczasz wot šwojeho džěła pschindže. Šdnž knjes Wiczasz woprawdže pschindže, šo jeho šwěrnny šlužobnik wulzy jara naštrowži, pschetož jeho knjes tak š czejka a pomašu stupasche a jeho woblicžo běšče blěde kaž šczěna. Do běchu cziše, škutne hody — tež Marka njemóžesche šo prawje šwjelšelicž. Šdnž běchu šo šwěczki hodowneho šchtoma dawno hižo wušwěczike, stary Jurij hiščče se šwojim knjesom šedžesche a wonaj hromadže powjedáščaj hacž do poš nozy.

II.

Godowne swony běchu wušklincžate — ale jedyn swón šaklincža kóždziczi džen do mješczanšeho žiwjenja a hibanja, ludži š spěšč-nofczi napominajo. Wón bě tón swón na dwórniščežu. Wón běšče hižo drubi frócž šaswonik a hižo chyzsche šastojnik tšecz štrócž ša swón czahacž, dofelž bě cžab, šo mješče cžah wotjěcž. Duž hiščče jedyn knjes bješ dncha pschiběža — šastojnik jemu pschi-wola: „Khwatajče! khwatajče!“ a běšče durje hižo wocziniš. Knjes do wosa štoczi a šo do rózka šyžže, š ruku šebi na wocz š pschimnyšchi, kaž by chyz šylyš potajicž, kotrež šo jemu š woczow ronjachu, wón šastona. Knjes Wiczasz bě wótzny kraj a šarschisťi dom wopuschčij. Wón běšče šam drubim pschekupzam se šwojimi pjenješami wupomhał a tucz š běchu do banterota pschischi a wón wbohi knjes Wiczasz běšče jara wjele pjenješ pschi tym šhubiž, w jeho pschekupštwje tež dokhody tajke byke njeběchu, kajž prijedy, dofelž bě jich pschezo wjazny podomnych pschekupzow w tym šamnym mješče nastalo a žadny wjele nješasluži. Knjes Wiczasz pschek banterotom štejesche. Dofelž pak jemu cžesz něšchto pláčesche, wón wjedžesche, šchto ma cžinicž. Godowny wječor běšče Turjej rošpowjedal, kajž wschitko je. Wón běšče jemu powjedal, šo je šwoje pschekupštwo a šwoju khěju pschekal a šo šmeje runje telko pjenješ, šo móže šwój došh šapšacžicž. „Duby Turjo“, běšče stary Wiczasz se šylyšymaj woczomaj prajiš, „tak wishat šym šebi šwoju cžesz šdžeržak, ale twój stary knjes budže nětko khudšchi hacž ty, jeho šlužobnik“. Duž bě Jurij šwojeho knjesa ša ruku pschimnyš a prajiš: „Knježe, wy mješče, šo šteš šahroda a khěža tam pschek mješczanšimi wrotami herbštw, kotrež šym wot šwojeju šarscheju dostał a šo šym šebi w Wašchej šlužbje 4000 hr. nahromadžil — luby knježe, wopokažče šlužobnikej tuteho doma tu lubošč: wšmicže moje nahromadžene pjenješ!“ „Turjo“, Wiczasz džesche, „ja chzu šebi hiščče wjěschu lubošč wot tebe wuproščež. Twojich pjenješ njewošmu, ale wo twoju šwěrnofcž a móž prošču. Ša móžu w Americy dobre šastojnštwo dostacž, šo móžu šo šnana po cžabu wrócicž a šašo š noma tu pschekupštwo šapoczecž; ale dofelž mam tam w šwojim šastojnštwje pschezo po šwěče wołoko pučwowacž, moje džěčžo šobu wšacž nje-móžu. Turjo, ja dam moje džěčžo do twojeju rukow. Ty šmješch khěba ša moju Marku, hdy bych tež tebi jón poššacž njemóhš. Ty budžesch š nej w twojej khěžy byšlicž a hdyž budže mje Wóh luby Knjes šahowacž a wobarnowacž a mi š pomozy šacž, šo ša něotre lěta domoj wrócžu a potom šašo moje džěčžo mi š wutrobje položiš.“

Wonaj běščaj šo hiščče došho hromadže rošrěczajoj. Šwiate dny běšče šo Wiczasz se šwojimi pscheczšemi rošžohnowal. Dofelž pak by jemu to pschekupštwo cžěžko było, hdy bychu wschitzy jeho pscheczšelio na dwórniščežu šo hiščče junfrócž šeschi, jemu Bozemje prajič, běšče wón džen prijedy wotjěł, hacž bě jim prajiš. Stary Jurij šam wjedžesche, šo běšče jeho knjes hižo dženša šwojemu wótznemu kraje Bozemje prajiš.

III.

Włoda knježna pilnje pschi wołnje šedžo šchije — wona je tak pilna, šo šo šda, kaž by ša pschichodne šwiate dny dženša šobu nadžělacž chyzła. Šchto by ju dženša šašo špónal — Wiczasz Marku? Tehdom běšče holčža, nětko kčějaza młoda holza. 11 lět bě šo minyło wot tamneho dnja, šo jeiny nan do Ameriki cžehnjše. Wot teho cžaba běšče wona se šarym Turjom w jeho khěžy žiwa była. Staremu Turjej běchu šo wošy žyle šeschědžiwike a wón pomašu khodžesche a husto powjedášče, šo šebi žada prjecž cžahnyčž a pschi Khrystušu byčž. Kunjež Marka dženša se wšchej pilnofcžu šchije, tola drubdy š woknom won pohlada, kaž by na nětho cžakała.

Ša dobo swony šaswonja — wone Božu nóz šaswonja š lubofnymi šyntami klicžo pschek mješczanšimi wrotami. Dubžo domoj khwataja, šo bychu tym šwojim wobradžili. Marka šašo žedžiwa š woknom won pohladuje, stary Jurij je pošla w ištwicžy a hodowny šchtom hotuje.

Ša dobo wołoko rózka hašy muž pschindže — wón džěšče hašu horje, kiž š mješczanšimi wrotami won wjedžesche. Wona šašo dale šchije — dofelž wón tón njeje, na kotrehož cžaka — tón šamy muž šastupi do teje khěžki — wón šteji w tej ištwicžy, hdyž wona šedžo šchije. —

„Marja — Marja!“ — kaž wuštajo š mužoweho rta kliczi.

Marka naštróžana se štoła štanje, — a potom — wona leži pschi wutrobje teho muža a šchepta tej dwě šlowje: „Mój nano!“

Durje šu šo šašo wocziniš a stary Jurij je kabłajo pschi-cžampak a šašo je tón muž šwojeju ruzy wuššeschetrěł a tón knjes je šwojeho štareho šwěrneho šlužobnika š šwojeju wutrobje šczahnyš. Š nětko — šastupi šylyš, rjany młodženž a njewjedžo, šchto prajič, pschi durjach štejo wostanje. Marka młodženž do woczow pohladnje. Radošč šo š jeho woczow šwěczi. „Nano“, praji wona, „to je Marczin Šchokta, twojeho najlěpscheho pscheczšelowy nojšarschi šyn, š kotrymž šym w džěczazyh lětach hrajkala a šo wješelika. Ša šym tebi pišala, šo je šwoje pruhowanje na univeršicze khwalobnje wobštal a šo šebi nětk wuczerške šastojnštwo na gymnašiju pyta, ja š jeho woczow widžu, šo to šastojnštwo dostawšchi mi tu wješeku powješčž nješke. Nano, cžesz Marczina ša šwojeho šyna pschijecž a namaj šwoje žohnowanje dacz?“

„Dubč džěščzi“, džesche nan, „ja běch šebi pschichod hinaš myšlik; ja šebi myšlach, šo budže mi Wóh luby Knjes, kotryž je mje w Americy w pošlednich lětach bohacže žohnowal, khwilu š mojim džěščžom w mojim domje byšlicž dacz, ale Bože myšle nješku našche myšle. Ša Wamaš šwoje nanowe žohnowanje šobu dam do Waju doma, hdyž cžetaj mi w nim ištwicžku pschemoštajicž a teho tam šobu wšacž, kotryž je mi moju parlu tak šwěru hajil a hladal, šo móhli my jemu wječor jeho žiwjenja tak rjany šczinicž, kaž šamozemy.“

„Džak budž tebi, luby nano!“ wobaj wuššasčaj.

Stary Jurij pak praji: „Dube džěczi, ja chzu š wami cžahnyčž, šo bych waš pschezo šašo š noma na to dopomniš, šo je tón šwěrnny Wóčžez w nješšech našche najlěpsche šahowanje, kotremuž dženša khwalbu horje š nješškam špewamy: „Cžesz budž Wóhu we wuššofšczi!“

Šak šu našchi wozazy w l. 1870 hody šwjecžili.

Wojerški wušchchi šarať D. Frommel wo tym tak powjeda: Šo š w lěcže 1870. Mózna žrčej w Štrašburgu, münšter mjenowana, pošbėhomasche šo wuššo do šněhojšeho powětra a wulka nēmšča khorhoj na nej bě š kurjawanu šakryta. Cžim bliže hody pschindžechu, cžim cžěžcho bě wošebje krajnej woborje wołoko wutrobny, kotraž mēsto wobšadžene džeržesche. Pschetož tež pod módrej šuknju bije wutroba ša wótzny dom dale. Duž chyzch ludžom domowne šacžucza šbudžicž tak derje hacž šo cžinjše. Moji artillerišto pschijšechu š Bogelšch horow móžnu jědlu, dobrych 50 štopow wuššo a tak šchwiznu a proštu, kaž muž na šchidle Wotsdamškej leibkompagnije přěnjeho garderegimenta. Š wulšimi rēblemi dyrbjachu po nej horje, šo bychu ju pschili. Do móžneho tola franžowskej kanony bě šajena a wobtwjerdžena. Wyšche žyrkwineho khora, w kotrymž šchtom štejesche, wupinachu wuštojni ludžo transparentne napišmo. Šako š nimi wo tym rěczach, kajš šchpruch šebi wušwola, mēnjšche jedyn: Šak je Wóh tón šwěł lubowal atd., ale drubi šnapschecžiw: Šon wishal je na

czichi pjatf. Czescz budz Bohu w wysofczci dyrbi tam stejecz. Sa so na tym swjebelich. Wschaf mjesche koczdy prawo. Bch tez hudzbu wobstaraf, kotraz bẽ sady hodowneho schtoma ssthowana. Duż so sapoczachu stare lubofne hodowne kherlusche, wulki muzski chor spewasche a brodojtej krajnej woborje, kiz bescze w psche- pjelejnej zyrkwi swjateho Domascha shromadżena, so bylsy swoczow ronjachu. A nichton njetriebasche so tych samych haibowacz. Prawdowacz wschaf njetriebach wjele, bẽ jeno w słowach wuprajicz, schtocz wschtitke wutrobny hnujesche a hodowny shtom w wutrobach sahweczicz, so by so stytlanje po domisnje pschekrafniko. Schtotola sady naß lezesche, kajke wulke krawne hitwy, kajke wopory, a shtot bẽ hische piched nami, priedy hacz stoty mēr dohchmny. Raf wjele bẽ jich pschede mnu, kiz swoje poslednje hody swjeczachu! Duż mējach wschẽ wutrobny jenaf smjehczicz a posylnicz, a to bẽ jara czestko.

Swjeczenie w zyrkwi bẽ dokonjane. Czehnjedymy f wobradżeniu. Domach mējach 20 mužow, wschẽch schlesyńskich, tym pschewedzch małe dzeczatka se kußodstwa, so by koczdy jene na ramjenju mēf. Bẽ krafnije widzecz, kaf tucziludzo w wojeńskej kufni dzeczatka wokoschachu a swoje dary wobladowachu, potom saho swoje kherlusche sanoschowachu a kaf woprawne dzeczil so wot hodowneho shtoma dzelicz njemozachu. W artilleriskej kasarmje bẽ wulke wobradżenie ja wulki lud f zykho wotzneho kraja. Bawarinz, Pomorinz, Schwabinz, Bajerinz, wchitz bchchu wokoto hodowneho shtoma shromadżeni. Pod nēmskim dubom bchchy bẽbi ruku sawdali jako sjednoczeny bratrowskilud; hksbche pak je sjednoczenie pod hodownym shtomom Bozeje noz. To jim na wutrobu kladzch. Koczdy mējesche swoje małe wobradżenie, wkmjane rukajz, schlipy, fotografije a shtocz hewaf bẽ. Hodowny shtom bu wuprosdnjeny a w hudanczłach buch najrienishe wēzj jako msda date. Bruski dasche hudanczko: Shtot je klodnische dyli med? Shtot je bylńishe dyli law? Duż sbchny so Schwabiski, kiz swoju bibliju derje snajesche a dzesche: To wschaf je Simsonowe hudanczko bylo. (Knihifudnikow 14.) Zyle prawje, dzesche Bruski, ale moje hudanje je tola hinasche. Na posledku pschindze po dohchim hudanju won, so je spanje najklodishe, na czoz so wschitz bẽmejachu.

So lētach bym jeneho wot tych wobornikow hody w jehodomje wopytaf. A shtot bẽ bẽbi muž pod swojim hodownym shtomom natwaril? Sswoje zyle Straßburgiske wobradżenie, wscho, shtocz bẽ dostaf. „To dyrbi koczde lēto na blido“, dzesche won, „a potom dzeczom powjedam, kaf je tehdom bylo. To bchchu najkrafnishe hody mojejho ziwjenja.“ Mi bchchu najczestishe. Dischene nihdy nje bẽ tak hksobo a srudnje, w dopomnjenju na telkoro wo wch horkow a bylsov, hodowny synt mje trzechif: „Mēr na semil“

Profeta Haggai wēschczēr dnja Khrystufoweho naroda.

W nowym testamencze niczo pişane njestēji, na kotrym dnju a w kotrym mēbazju je so Khrystuf w Bethlehemi narodził. Raf tak, so zyle kheschszjanstwo tola 25. dezembra jako jehonarodny džen swjeczi? Nam so najbole ludi to mējenje, so je zyrkej tuton džen f wēschczērskoho słowa profety Haggai pōsnała. Tōn samy w 2. stawje w 11., 19. a 21. shtuczny shtyriadwazhny džen dzewjateho mēbaza wusbchnje a slubi, so chze tōn džen Wōh tōn Knjes njebo a semju hnuć a pschincz dacz troshdej wschẽch pōhanow a tōn dom (templ) f krafnosczu napjelnicz. 24. džen 9. mēbaza po židowskim rachowanju je 24. džen dezembra nascheho lēta, pschetoz židzi sapocznu lēto f mēbazom hapsleju. Tuton džen židzi swjedzen poswjeczenia swojeho templa swjeczachu, swoju fermuschu. Tak bu po wróczenju f Babelsteho jastwa pola nich postajene, kaf w 2. knihach Makkabejskich w 1. stawje namafamy. Pod Serubabelom, židowskim nawjednikom, bẽ po Babelskim jastwie nowy templ dotwarjeny. Tola bẽ tuton templ pornjo Salomonowemu templej hubjeny, mały a hrofny twar a so nam powjeda (Esra 3, 12), so wjele wot starych mēschnikow a wyschich wotzow, kiz bchchu prēńschi Bozi dom widželi, hdy bẽ nowy dom sakozēny, plafachu f wulkim hksobom. A tamny Serubabel, kiz tehdy židowski lud woblņezjesche a jemu f wulkeje nusy pomhał bẽ, bẽ drje mōzny knjes, ale mały a knadny pornjo woczakowanemu Mēssiaszēj, njebjeskemu kralej a najwyschchemu mēschnikēj. Duż nēf Haggai wot 8. hacz do 10. shtuczki 2. stawa krafnischi templ slubi, kotrehoz krafnoscz budze wjēscha hacz je prēnjeho byla a so chze tōn Knjes

psches njon mēr spojczicz. Hlaj! kaf rjenje a mōznje je so to w Khrystufu dopjelńiko! Wōn wschaf je tōn nowy templ, twarjeny wot Boha teho Knjesa sameho; jehozyle ziwjenje je tōn templ, w kotrymž je mēr a wodawanje namafacz. Wschaf je wōn sam hufszischo wotym rēczaf, so je wōn tōn prawy Bozi templ, kiz ma so wotkamacz a budze so na tjezim dnju saho twaricz, shtocz je mēnik wotemply swojeho czēla. Židzi pak w swojim njerosomje su tole słowo na swōj kamjēntny templ czahnyli. Wēryzi su pak potom derje widželi, so je wōn tōn prawy templ. Duż też w sjewjenju Jana 21, 22 kaf rēka: „Ja njewidžach (w nowym Jerusalemi) žadny templ; pschetoz tōn Knjes, tōn wschedomōzny Wōh je jehotempl a to jehno.“ Duż je też stary zyrkwinski wuczēr kaf prajil: „Wot wschẽch temlow, kiz bchchu, je najlēschi a najkrafnischi cziste a swjate czēlo nascheho Knjesa Jesom Khrysta.“ A tōn bu wot profety Haggai w duchu priedy widženy.

Hdyz tōn samy pak dale w 24. shtuczny wēschczē, so chze Wōh tōn Knjes Serubabela jako pjerischczēń f syglowanju dżerzecz, dokelž jehowuwołil je, dha je jafne, so też to na Khrystufu dze. Pjerischczēń f syglowanju židzi pschēzo pola bēbje noschachu a bēbi jōn jara wysoko wazachu. W Khrystufu je Serubabel f Bożemu pjerischczēnjej czinjeny a njerosstorhniwje f nim swjasany. Khrystuf je tōn prawy Serubabel, kotrehoz je Wōh tōn Knjes bēbi wuwołil. To je też Haggaiowy profetiski duch priedy widžaf. A shtocz najdzimnische je: wōn f Bozej hnadu też tōn džen priedy widži, na kotrymž nowy prawy templ so twaricz a wērnny Serubabel pschincz budze: 24. dnja 9. mēbaza. Njeje to dzimnje, so wōn w 19. shtuczny 2 rasaf na tōn džen pokaze se słowom: Redzbujeje na to?

Stara zyrkej a jeje wuczēni ludzo su na tōn džen, kiz je po naschim lēczē noz wot 24. f 25. dnje dezembra, kēdzbowali a džen Khrystufoweho naroda kaf f pomozu wēschczēnja wuphtali. Duż stary pobożny Hieronymus, kiz je w l. 420 wumriel, f prawom kaf praji: „Se kēdzbowacz na to, so Haggai swjate dnj teho, kiz pschincz ma, swjeczi. A kaf Abraham Khrystufowy džen widžesche a so wjebelesche a Jan f porstom na jehno Boze pokasowasche, kaf mējesche tōn (Haggai) wschitke Knjesowe rōczne czachy w bēbi.“

Wcy pak chzemy so hnadneho Bozeho wōdženja wjebelicz, kotrez je kheschszjaniskej zyrkwi tajki džen wobradzilo a f wēcznym dżakom wo nim spewacz: „To je tōn džen, kotryž tōn Knjes czimil je, khwalcze Boha.“

Bozodžesczowny shtom w jastwie.

W ēsche 22. dezembra lēta 1105, jako bu wysoki jatj do hroda Bockelheima na skalnje pola Rahn pschuwjeseny a tam do kruteho jastwa bādjeny. Shtot je tōn nadobny schēdzimwz, kotryž jow nēmny, najhksbschu tyschnoscz na duchapōłnym wobliczju do czestkeho dōnta so poda? To je kēžor Heinrich IV. a jehokurowy njepschczel, kiz jehosaja, je jehosamkny byn. — Symu, hlōd, khudobu, hōrte horjo dyrbjesche kēžor Heinrich czerpicz. Biskop Gebhart Speyeriski je jehonješmilay jastnik, kotryž hrodowemuhajtmanej ani najknadnischeje sluzbny pola kēžora njedowoli. — Hodowne swony swonjachu psches kraj a pschpowjedachu to wulke wjebele, kotrez je so wschemu ludu dostalo. Žadny synt wot tuteje powjescze so dele njedoby do teje jamy, hdyž tōn blēdy muž pschewwasche czepotajo se symu, f hlōdom a f tyschnosczju. Stwiczka hrodoweho hejtmana bẽ jafnje roschwētlena, na blidze so bozodžesczowny shtom bljshczesche a wjele darow bẽ wot starischiszeje lubosczē spody njeho nakladzēnych, so bychu lubowanu dzowcziczku swjebelike. Swōnczł sawōla tu mału nuts, ta tam nēf stejesche psched bohaczē wuhotowanym blidom, ruzy twjerdže sthknuschi. W wokomitnjenju pschehladny wona to wobradżenje; bylisa sa bylisu so jej f wulkeho, czorneho wōczka ronjesche. Naddostnej starishej stejeschtaj pōdla njeje. Mała należnje proschesche, so by so jej dowoliło, wschitke te dobre a rjane wēzy dele donjescz f temu blēdemu schēdzimwzej, jemu by chžyla wschitko daricz. Shtot by jej to wobaracz mōhi! — Nam wsa hodowny shtomil, macz a dżowka posylņajze wino, tykanz a mjaşo — kaf sstupichu do czimoweje komorki. Wjēbela pruha f njebjēf sahweczil so, pschekrafnjenje wuliwajo do dusche hksobokrudżeneho muza. Nan satēpi do khachlow, mila czopłota pscheczahny bōrsy mału stwiczku. Se sadowanjom kōczesche schēdzimwy kēžor holczku na swoju wutrobu. Potom položil ju jōhnowajo, ruzy na jeje hlōwu a rjekny: „Kaf by mje dženka swjēbelika, troshctowała a jōhnowala, kaf swjēbel, troshctuj a jōhnuj tebe tōn smilny Wōh Wōtz, Wōh

Esny, Bóh śwjaty Duch. Tón trojeniczi Bóh požohnuj tebie, moja dżowka a staj cze ł żohnowanju sa wjele tamšyntow! Hamjeń. — Tale modlitwa bu wuſtyschana. Mała dżowka trojczje jako wuſwolena njewjeſczińska duſcha a bu śwjata Hildegart, ſławna abbatyſa Diſibodenbergſteho kloſttra.

Prěni hodowny ſhtom na miſionskej ſtaziji Maſhabengu.

Maschabeng je miſionſka ſtazija Barlińſteho miſionſtwa w Transvalſkim kraju w pſchipołodniſchej Afrizy. Tam džela na wobroczenju póhanow miſionar Sač. Czejkje je tole dželo, pſchetoz Baſuto-lud je jara hruby a hroſnym hrěcham pſchepodatny lud. W lěczje 1890 bě wón wulkny hnadu ſa ſwoje dželo wot teho Knjeſa doſtał. Po wjazhlětnym podarmo prědowanju bě nětk ſažo přenich póhanow w adventſkim czaſu kſcheczič mohł. Jedyn mješ nimi bě wěſty Maſilo, kiž w śwjatej kſcheczenizy mjeno Jeſajas doſta. Tón chyzſche na te pola, hdzež ſo ſa ſlotom rhyjeja. Ale bě duzy po puczju ſchorit a dyrbjecche w Maſchabengu woſtač. Tam pať Boži Duch jeho tať pſchewiny, ſo džecche: „Bóh je mje hacž do Maſchabenga pſchinyjeł, ſo bych tam w kſcheczijanſkeje woſadže luboſcž ſhowit, tón Knjeſ pať njecha, ſo bych dale czaħnył, duž je wón mi tule kthoroſcž póſtał; njećam tež dale hicz, ale chzu jow woſtač a wuknyč.“ To bě duſchny přenjoťny plód. Tole lěto piſche miſionar Sač wo hodžoch tať: A lubym hodam mējach hiſcže wſchelake czinicž. Zyrkej nje-móžeſche tajka woſtač, ale dyrbjecche ſo wotkach a nutſkach wu-porjedžicž, pſchetoz tšecha bě wot mrowjow ſežrana; mužojo woſtachu teho dla jedyn džen w ſahrodach a porjedžichu tšechu ł nuſy ſe ſtarej tramu. Nutſkach njeběchu mi mrowje a deſcčž dželo lohke czinike; tam dyrbjach pleſtrowacž, bėlicž a barbicž. Tež w ſchijer-ſkeje ſchuli běchu pilne ruki widžecž, pſchetoz wſchitke wězy ſa ſtarych a mlodych dyrbjach u jow Boži wječor hotowe byč. Jako bě wſcho pſchihotowane a ja ł dwėmaj transparentomaj (to ſu ſwolijowane papjerjane wobraſy, ſady kotrychž ſo ſwězy ſtaja, ſo ſo rjenje ſwěcža), wot kotrejuž jene jandželowe ſpėwanje poſajowaſche, druhe pať nam pſchimołſche: Wobrocžcže ſo a wěrcže ewangeliſe, hotowy bėch, póſtał ł nawjednikej a na wokoło ležaze póhanske wſy a dach wſchėch na Boži wječor ł Božej ſlužbje pſcheproſyč. Kajak žiwjenje bě to na popołdnju ſwjateho dnja na naſchim dworje? Monegebodi bě ſwój zyty lud do zyrkwje ſtaſał. Nichtó njeſwědžeſche domach, nichtó na polu woſtač, wuzy a mali dyrbjachy pſchincž; wón ſam pſchindže ſe ſwojimi radžicželemi. Ezo wě, ſo czi wſchitzy do zyrkwje njemóžachu. Zyrkwicžka móžeſche lėdma ſchtwórtu džel tych, kiž běchu pſchichli, horjewſacž.

Kať wjekeleſche ſo moja wutroba pſchi wohladanju tuteje czrjody, tať wjekeľny móžach jim předomacž wo tym, kiž je do ſwěta pſchichoł, ſo by naſ hrěſchnikow ſbóžnych czinik.

Dokelž bėch ſe ſwojeje woſadu a ſchulu předy wjele ſpėwał, kliczachu dženk hodowne kherluſche woſebje rjenje. „Cžicha nóž, ſwjata nóž“, „Budž Jeſom khrjſcže kwaleny“, „Tón džen je jara wjekeľny“, wſchitke tele kherluſche pomhachu jara naſche ſwjećenje poroſchecž. Po předomowanju pſchindže krotke roſwuczenie džeczi wo historiſi khrjſtuſoweho naroda a po tym bu wſchėm wobradžene. Kať ſwěcžachu ſo woczi ł wjekeľom, hdžž ſo jene ł džeczi ſawoła, ſo by knihi, taſlu, koſchlu, rubiſchto abo ſchórzych doſtał, tež mužojo chyzchu ſwoje žony ſwjekeľicž, duž połoži ſtary Saťub ſa ſwoju Lejnu kthoſcžjo na hodowne bliđo ſe ſłowami: „Mój Knježe, jow je kthoſcžjo ſa Lejnu, ſym khudy a hewať ničo nimam, ale kthoſcžjo wſchaf žona pſchezo trjeba a hdžž hiſcže czėrwjeny ſwjaſť wokoło ſwjaſaſch, budže ſo Lejna wěcže wjekeľicž.“ A wona je ſo tež woprawdže wjekeľiſa. Ale tež džeczi bėchu na ſwojich ſtarſchich ſpomnikė. Simon, 11lětny hólz, bě ſa ſwoju macž hrub džekal. Jako ta ſlyſchecche, ſo je to dar jeje hólza, ſo jej khlly ł woczow ronjach. Dyrbju prajicž, ſo hiſcže niħdy w ſwojim žiwjenju tajke rjane hody mėt njeſhy, kaž jow w Maſchabengu mješ póhanami a kſcheczijanami. Potom nje-móžachu ſo póhany wot hodowneho ſhtoma dželicž, wón ſo jim pſchejara lubjeſche. Monegebodi pſchindže ſe mni a ſo duſchnje ſa wſcho podžakowa a džecche, ſo mamy my kſcheczijenjo rjane waſchnje, ſwjate dny ſwjećicž. Haj tón Knjeſ je naſ bohacze pſchės naſche ſaſlužby žohnowať, nječ jeho žohnowanje woſtanje pola tych, kiž ſu kſchichli. Tať daloko naſch miſionar. A Bóh

tón Knjeſ je žohnowanje woſtač dať. Po lėtuschej roſprawje je w Maſchabengu hižo wjazy hacž 49 kſcheczench, a rjana nadžija, ſo přeni hodowny ſhtom tam hiſcže wjele luboſnych plódow wumóženyh duſchow pſchinyjeke.

Hodowny kherluſch.

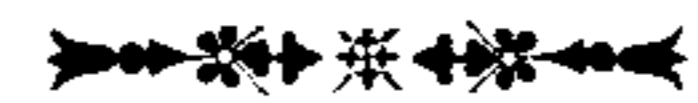
Eať je Bóh lubowať hrěſchnu tu ſemju a khudu, So je jej Sbóžnika póſtał, ſo ſmilik na ludu; Boža ta nóž pſchewiny ſtazenia móž, Wėrjazy njeſchindu ł khudu.

Khwalbu, cžecž Božu tam ł paſtyriam jandželow ſhľa Na naſchim ſbožu tež wjekeľa pojda a ſpėwa: Spodobanje wot Boha ł wyſokocže, Boži mėt, hnada wam kčewa.

Spėwajcže ſobu, wy ſachodneje ſemine džeczi! Njebjeſka luboſcž ł wam dele ſo ł khrjſtuſom ſwěczi; Njebjeſka ſo wottamknu ſablyſchczujo, Ewěcža ſo trónej a hėczi.

Ł kherluſchom wyſokim Knjeſa a Sbóžnika witaj, Džakowna ſemja, a rjenjeſchej ſwětkocžki ſwitaj, W Bethlehemi w žlobiku džecžatko ſpi, Luboſcž a hnada tam ſpitaj.

S. Sejler. †

Zyrkej ſwjateho naroda w Bethlehemje.

Tale zyrkej ſlušča ł najſtarſchim zyrkwjam kſcheczijanſtwa. Wona je ſo w ſwojim najſtarſchim džele wot romſkeho khezora Konſtantina, kiž je w lěczje 337 wumrjel, twarika. E wonka njeje wjele rjaneho na njej widžecž. Hdžž pať nutsch ſtupiſch, dyrbiſch kraſnoſcž tuteho cžecže doſtojneho Božeho doma wobđiwacž. Je doľha ſala do 5 wotdželow abo kóžow dželena. Eſthyri rjady móžnyh ſtopow wot bėleho marmora, w kóždym rjedže 12 ſtopow, džela te kóžde bjes ſobu. Eczėny ſu ł rjanymy wot malych piſaných kamjencžtow ſejtajanyymi wobraſami ł bibliſkeje historiſe debjene. Dokelž pať zyrkej katholicim, gričikiſim a armeniſkim kſcheczijanam hromadže ſlušča, je khor, hdžž wołtar ſteji, wot druheje zyrkwje pſchės wyſoku murju dželeny, ſchtož je rjanemu napohladej jara ſchłodžiko. Bohužel tež wėrjazi wſchelakich kſcheczijanſkich wuſnacžow, kotrymž zyrkej ſlušča, tať malo mēra bjes ſobu dzerža, ſo dyrbi — hańba ſa kſcheczijanſtwa — tur-łowſki wojať ł kſelbu na to hladacž, ſo ſo bjes ſobu njebija. W khorje ſteji wołtar ſe ſkothymy lampami wupyſcheny. Na kóždym bohu wołtarja wjedu ſchodženiſki do ſkalneje jamy, kotraž je 37 ſtopow doľha, 12 ſtopow ſchėroka a 9 ſtopow wyſoka a je ſe ſlotom na ſczėnach wobwėſchena. To je kapaka khrjſtuſoweho naroda po ſhromadneje wėrje. Eſchtož tež ma wjele ſa ſo, dokelž hižo ſtari ſwėdkojo nam pomjedaju, ſo ſtaj Jeſuſſoweje ſtarſcheje hoſpodu w tajkeje ſkalnej jamje pytať, kotrychž ſo hiſcže dženk wjele po kraju namata. Tež je jow ſe ſkaľy džekany žlob. W nim je ſlėborna hwėbda a kacžaniſke napikmo: hic de Virgine natus est Christus, t. j. jow je ſo khrjſtuſ wot knježny narodžil. Eſwjata nutroſcž pſchindže na kóždeho wėrjazeho kſcheczijana, kiž to widžo ſebi pſchėdſtaji, tať ſu jow ſo paſtyrjo a mudri poſtaťwali a nowonarodžene džecžatko, ſbože zyleho ſwěta, cžecžili. — Eſwjaty wječor wotdžeržuje ſo w tutej zyrkwi ſe wſcheje pſchu ſwjatocžna Boža ſlužba. Zhľa zyrkej ſo ſwěczi w ſwětkym morju. Wyſoży biſtopojo a měſchizny wſchelakich zyrkwjom w ſwojich kraſnyh draſtach ſu ſhromadženi. Wokoło polnozy ſanoſchuje khor w móžnyh hloſkach: Gloria in excelsis, t. j. cžecž budž Bohu we wyſokocžci. Potom njeke Gričikiſki patriarha woſtowu pōpu do ſkaľineje hłubiny, ſawali ju do peluſchłow a połoži ju tam, hdžž je ſo Bože džecžjo narodžiko. Eſwjata hodowna historiſa ſo pſchėdžita a Boža ſlužba traje potom hacž ł ſchadženju ſłonža w hornej zyrkwi. Předomanja wo wulkim hnadnym ſtuťku Božim drje ł zhľa njeje. Ežim wjekeľiſcho ſo w arabiſkeje rėczi wo tym w Bethlehemiſkeje ewangeliſkeje zyrkwi předuje. Bóh tón Knjeſ dať, ſo by wone jich wjele wot morweje ſwonkowneje ſlužby ł modlěnju w duchu a w prawdoſcži ſbudžiko. Wſcha zyrkwina pſcha a kraſnoſcž ničo njepomhatej, hdžž wutrobná pſcha

a krašność: wera Bethlehemskich pastryjow pobrahujetej. Hdyž je bo Khrystus tyžaz króć w Bethlehemje narodził a wschał niž w tebi, dha by ty tola shubjeny.

Schto dnyrbju ja Božemu džěscju daricž?

Jako bė khezorka Helena w Bethlehemje na tym měsce, hdzež je bo sbóžnit narodzil, zyrkej twaricž dała, sahydli bo tam stary zyrkwiny wučer i mjenom Hieronymus, a jako bu do wyšokoho zyrkwineho sastojnstwa pomohany, džěsche wón: „Njewsmicze mje prjecž wot Khrystusoweho žlobika, mi njeje nihdže lepje. Hdzež je mi Bóh tón Knjes swojeho syna i njebieš dał, i teho města chzu tež jemu swoju duschu horje do njebieš pošlacž.“ W swojej wyšokoj starobje piške wón: „Tak husto hacž na tole město hladam, rosrěcjuje bo moja duscha i džěcžatkow Jesuŝom.“ Za praju: „Ach, Knježe Jesu, kaŝ hubjenje ležiš tam dla mojeje sbóžnosťe, kaŝ móžu tebi to saplacžicž?“ Na to klyšchu džěcžo wotmolwicž: „Ja po ničim nježadam. Spěwaj ty: Čžescž budž Bohu we wyšokosci a daj sebi to lubicž, ja chzu hišcže wjele hubjenišchi bycz na wolijowej horje a na swjatym křišču.“ Za rěcžu dale: „Ty lube džěcžatko, dnyrbju tebi schto dacž, chzu tebi swoje žylke skoto dacž.“ Džěcžatko wotmolwi: „Wschał bu hižo prjedy njebieša a semja moje, moje je wscho skoto a šleboro, ja ničeho njepotrjebam — daj je khudym ludžom, to chzu wsacž, jako by mi šamemu date bylo.“ Za praju: „To chzu rady czyn cž, ale ja chzu tež tebi něschto dacž, abo ja dnyrbju se frudobu wumrjecž.“ Duž klyšchu wotmolwjenje: „Čžescž ty taŝ rad dawacž, dha chzu cži prajicž, schtož mi dacž dnyrbisch: Daj mi swój hrěch, swoje žylke swědomnje a swoje satamanstwo.“ Za praju: „Schto dha čžescž i tym činicž?“ Džěcžo wotmolwi: „Ja chzu jo na swoje ramjo wsacž, to dnyrbi moje knjeistwo a mój krašny štuk bycz, kaž je Šesajáš prajil: „Kotrehož knjeistwo je na jeho ramjenju“ — ja chzu twój hrěch nješč.“ Duž sapoczach, piške Hieronymus, hóržy plakač a prajach: „D džěcžatko, luby Jesuŝo, kaŝ by ty mi moju wutrobu hnuš! Šsebi myšlach, so čžescž mēcž, schtož dobreho mam, a ty čžescž nētko mēcž, schtož šleho mam, wšmi, schtož je moje, daj mi, schtož je twoje, dha bym wschón hrěch wotbył a wēcžneho žiwjenja wēsty.“

Hodowne pschewwatanje.

Přsched maŝo lętami mėjesche awstriiška khezorka Hilza na morju njesbože. Seje kóž pschějědže mały čólm, kiž bo hnydom ponuri. Tola bė hišcže móžno, kóžnikow wumóž. Ženo mały hólz, Jatorini, namata w žolmach swoju šmjercž. Najškubščo wot tuteho njesboža pohnuta póšla khezorka jeho starščimaj na měsce wjetšču podpjeru a dasche bo sa nimaj woprašecž. Bė tole njesbože sa njeju jara wulke, pschetož wonaj bēščtaj staraj a khudaj a bēščtaj i tym hólzom swojeho jenicžkeho syna a šastararja shubilaj.

Někotre nježele po tym ředžeschtaj wonaj frudnaj na patoržizy hromadže a rošpomniščaj pschichod. Duž klapasche něchto wo durje a wšchšchi póštki šastupi, so by pschewwatanymaj starščimaj w mjenje awstriiške khezorki schtyri tyžazy řchěknatow pschepodač. Wyrnjež syna wjazy i žiwjenju šbudžicž njemóžesche, dha bo tola w dusčnej lubosći sa jeho starščejju starasche. A šulšy džakowneho wješela, kotrež bo tamnu patoržizu plakaču, bēču w Božimaj woczomaj řjenšcha pycha sa wyšoku dawatku, hacž wschitke jeje parole a drohe šamjenje.

Hodowna jašnosť šnutstowneho mišjonstwa.

Njedaloko Bielefelda, hdzež bo šnaty wulki dom sa šnutstowne mišjonstwo, sa khoršč wothladanje, sa wudokónjenje diakonišow a podobne wēžy, namata, leži, wobbathy wot řjaneje bufojny, wustaw, mjenowany „Kinderheim“ t. j. domišna sa džěcži. Tam bo khude, khrome, šlabe džěcži i macžernej lubosču wothladuja. Schtož by psches wulke ljubje khodžo hubjene wothromjene džěcži a jich blēde maše woblicža widžal, tón mohł šnano mēnicž, so je tutón „Kinderheim“ prawe město hubjenstwa a frudoby. Tola je jow wjazy šboža a wješela a wērneje džakownosče, hacž w wjele domach, hdzež bo strowe džěcži wschědnje sa blidom swojeju starščejju řydaja.

Wošebje w lubym adventskim a hodownym čžaku šu jow jara wješele. Řřeni advent štaja řjanu wyšoku jědšu do ljubje, hdzež bo khore džěcži, kotrež to móžeja, ř rańščej a wjecžornej modlitwje šhromadžuja. Diakoniša, wot mólcžkich „čžeta“ mjenowana, praji jim šlubjenje wo šbóžnikowym narodu a tykaje přenju šwěcžku a khorhojčžku na selene hašny, na kotrež je tónle schpruch napišany. Wjetšche džěcži tón i hlomy nawuknu. Tak je wjecžor sa wjecžor; pschězo wjazy nastanje šwěcžkow a khorhojčžkow; pschězo jašnišcho roškwětluje wješele na hody khorokóžka mały ch čžetpjerjow. A na pošledku šašwěcži bo pschi adventskim schtomje hodowny schtom šam a jeho šwěcži klyšcža bo w woczomaj šbóžnych džěcžatkow a wobšwětla wschitke dary, kotrež je jim Šesufowa lubosč wobradžila. Potom je husto pošdže, hdyž hodowne kherlusche wonēmja a nēkotrežkuliz džěcžatko wušnje, póptu w ružy, hišcže pschi spēwanju. A hodowna jašnosť šwěcži bo hišcže dale do noweho leta. Hacž na džen řšoch kralow šašwěcža kóždy wjecžor hodowne šwěcži a spēwaja swoje kherlusche i džaknym džěcžazym wutrobami. Tak lube hody džěcžom šamo frudne dny khorosče roškwěcža. Tež w wumrjecžu bo njeboja a wjedža: wschał džemy ř šbóžnikej, luba čžeta je nam husto hižo pomjedala, kaŝ dusčnje je pola njeho, tyžaz króć dusčnišcho a řjenšcho hacž hody w „Kinderheim“.

Praschenje wo wēcžnosťi.

Doštora Martina Luthera bo něhdy něchto woprašča, schto je Bóh luby Knjes do štworjenja šwěta psches došhu, došhu wēcžnosť cžinik. Bobožny, ale tež žortniwy doštor Luther wotmolwi: „W lēšu wón ředžesche a pruty wjasasche, so by tajkich ludži nabił, kiž bo taŝ hšupje praschaja.“

Nětk Wař wschěch wutrobnje postrowimy, lubi pschěcželjo našchich šopjentow, štari a młodži. Bóh luby Knjes daj šam wjele wješela a měra ř šwjatym hodam. Wón njech da šwójemu šwětkej, kotrež je nětk řschadžašo, tež do Wařchich wutrobow šwěcžicž! Wón daj temu wješelu, kotrež ma bo wschemu ludu dostacž, tež do Wařchich khezow nuscžahnyčž! Wón njech dawa šam džakowne wutrobny, hdyž bo wschitžy šašo pod hodownym schtomom šhromadžicže a nihtón njepobrahjuje, a hdyž budže schto pobrachowacž, dha njech dawa šam čžicho podate wutrobny, Wón njech wobradži šam žiwjenje we wobbšajnym hodownym šwětke, hacž šam junu šwěcži wschem šwětke w jeho njebieškich hodownych ljubjach.

A nětk pschidžemy ř šam i wutrobnej proštwu. Wěsče šmēmny my špišowarjo tutych šopjentow a knješ Šsmoler, kiž je nakladuje, bo nadžijecž, so šu bo wone šam hacž dotał lubike a šam wschelke wješele pschihotowale. Šsmny to wot wjele džakownych hižo klyšcheli a bo na tym tež wješelik. Ale wjetšche by hišcže našche wješele bylo, hdy by čžitarjow a pschěcželow našcheho „Bomhaj Bóh“ wjele wjazy bylo. Wny to njeprajimy našche dla. Nichten wot naš nima sa swoju próžu ani pjenježa wužitka. Knjes nadkladnik dnyrbi wjele wjazy hišcže sa papjeru, čžiččč a porto pschidawacž. Ale prajimy to lubeho řerbškeho luda dla. Řjane pschistojne nježelke wješele, duchowne rošwuczenie, wobbtwjerdjenje klyšchaneho Božeho šłowa chzychu tele šopjenta rad do kóždeho doma pschinjesč. A my šnajemy někotrehožkuliz štareho muža, někotružkuliz štaru žonu, kotrajž njemóžetaj wjazy šlabošče dla řemšchi řhodžicž, ale byščaj bo wješelikoj, hdy by jimaj Bože šłowo taŝ nježelu sa nježelu do doma pschinješene bylo. Pomhajcže nam ř temu, lubi pschěcželjo! Dopjelicže nam našche hodowne proštwy a džeržcže tym šwójim tele šopjenta a pschidobhdžcže hišcže wjazy wotebjerarjom! Hdy by kóždy wot něšišchich čžitarjom i najmjenšcha jeneho řuškoda pschidobhył, dha by jich bórny wjazy hacž 2000 bylo. Džicže ř Wařchim knjesam řararjam abo ř knješej Šsmolerjej a šlasajcže sebi našche šopjenta. Čžikla ř wobbšladanju budže šam pošledni rad na někotre nježele dacž. — A nětk njech šam Bóh tón Knjes šwój mēr spožcži! Hdyž tele šłowa na našchim řjanym šwjedzenju čžitacže, dha šam wěcže Boža njewuššědžena lubosč ř temu pomha, nam tež lubosč wopofasacž a ř rošččerjenju našcheho „Bomhaj Bóh“ w řerbškim řraju pomhacž.

Tón Knjes budž i šami!

W mjenje wschěch družich špišacžerjom a knjesa Šsmolerja Wařch

dr. F. Selle.